

В. Ю. Стеценко
завідувач кафедри галузевих юридичних дисциплін
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
доктор юридичних наук, професор
(м. Київ)
І. О. Шваб
магістрантка факультету політології та права
спеціальності “Право”
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

ВИДИ ПРОВАДЖЕНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На сьогодні проблема динамічності у розвитку цивільного процесу є досить актуальною у період трансформації економічного, політичного та правового середовища у нашій державі. Максимальне форсування цивільного процесу у поєднанні з високою ефективністю захисту прав і законних інтересів, за якого судочинство найбільше відповідає насиченості суспільних відносин.

Відповідно, вважаємо, що спрощення процесу є одним із способів його динамічного розвитку. До інших способів можна віднести збільшення штатів судів; підвищення рівня фінансування судової системи; технічне переоснащення судів; усунення прогалин у законодавстві тощо.

Корені зародження спрощених форм цивільного судочинства сягають Стародавнього Риму. Дослідження розвитку державності та права у Давньоримській державі взагалі становлять значний інтерес для юристів, а детальний аналіз окремих правових та процесуальних інститутів, має, крім того, ще й велике теоретико-прикладне значення. Незважаючи на те, що давньоримське право не знало розподілу галузей на матеріальні та процесуальні, процесуальні питання були розроблені в законодавстві Риму досить детально і глибоко, що стало причиною життєздатності багатьох норм протягом століть та їхньої рецепції, на основі якої базується процесуальне право країн романо-германської правової сім'ї (наприклад, інститути судового представництва, доказів, позову; принципи змагальності, диспозитивності, оскарження судових рішень).

На сучасному етапі розвитку українського цивільного судочинства з урахуванням наявного рівня правосвідомості громадян, в умовах значного завантаження судів, слід підкреслити, що наявність різних видів провадження робить процес динамічнішим, підвищує привабливість судової форми захисту прав і законних інтересів громадян, спрощує цей захист.

Наказне провадження в українському цивільному судочинстві є результатом рецепції норм Стародавнього римського права в законодавстві країн романо-

германської правової сім'ї. Зокрема, першоджерело судового наказу – преторські інтердикти, особливо з питань володіння.

Судовий наказ є швидким способом приведення в дію державного примусу, потенційна сила якого закладена в нормі матеріального права. Доцільність наказного провадження підтверджується також невеликою кількістю випадків скасування судових наказів та незначною кількістю апеляційних скарг на ухвали, постановлені у наказному провадженні.

Наказне провадження є самостійним, спрощеним видом провадження в цивільному процесі, застосування якого обумовлене правовою природою матеріально-правових вимог стягувана, їх безспірністю, а також достовірністю письмових документів, що підтверджують ці вимоги.

До основних ознак наказного провадження відносять: спрощеність, що проявляється в: одноособовому розгляді заяви суддею, без виклику сторін; видачі судового наказу без судового засідання і виклику стягувана та боржника для заслуховування їх пояснень; відсутності позовної форми захисту права (неможливий зустрічний позов); відсутності судового доказування в повному обсязі; відсутності в повному обсязі принципів диспозитивності й змагальності; скорочених строках розгляду і вирішення справи; скасуванні судового наказу судом тієї ж інстанції; виключність (законодавець імперативно закріпив єдино можливу модель провадження за вичерпним переліком вимог – наказне провадження (ч. 3 ст. 118 ЦПК України)); документарність.

Позовне провадження є основним провадженням цивільного судочинства, правова природа якого визначається особливостями відповідних матеріальних правовідносин, що характеризуються рівністю суб'єктів елементом позовного провадження є судовий розгляд цивільних справ.

Процедури судового розгляду визначені законодавчо і функціонально забезпечують належність судового розгляду з точки зору достатності процесуальних гарантій для здійснення ефективного судочинства і своєчасного судового захисту. Існуюча модель науки цивільного процесу заснована на практиці двох слухань у суді першої інстанції – у процесуальній формі провадження до судового розгляду і судового розгляду.

Процедури цивільного судочинства – онтологічна основа судового захисту, оскільки процедурно цивільний процес сприймається як упорядкована процесуальна форма через свій процесуальний інструментарій. У літературі слушно зазначається, що саме процесуальність – головне надбання судового процесу.

Позовна форма захисту порушеного права, свободи чи інтересу використовується як інструмент захисту в різних галузях матеріального і процесуального права і тим набуває конститутивного значення для формування галузей процесуального права, але тим не менш уособлює універсальні, загальні конструкції у різних видах судочинства.

Отже, варто зауважити, що наукова проблема наявності певної динамічності у розвитку цивільного процесу у нашій державі, що виникає на фоні суспільно-політичних процесів є справді досить актуальною у період трансформації економічного, політичного та правового середовища України. Помічено, що максимальне форсування цивільного процесу у поєднанні з високою ефективністю захисту прав і законних інтересів, за якого судочинство найбільш відповідає насиченості суспільних відносин.

Помічено, що у сучасній науковій думці виокремлюється низка актуальних напрямків стосовно підвищення ефективності виконання судових рішень у євроінтеграційному контексті. Наша держава повинна докладати зусиль для відновлення порушених прав людини унаслідок невиконання судових рішень. З урахуванням прецедентної практики слід рішуче проводити правові реформи з метою недопущення повторення подібних випадків. Також, необхідно вдосконалювати правозастосовну практику. У цьому контексті важливо звертати увагу на доведення рішень Європейського суду до уваги національних судів. Варто вдосконалювати систему контролю за виконанням судових рішень. У сукупності наведені рекомендації повинні становити підґрунтя формування комплексної системи посилення ефективності виконання судових рішень як запоруки успішних євроінтеграційних реформ в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
2. *Васильєв С. В.* Порівняльний цивільний процес : підручник / С. В. Васильєв. – К. : Алерта, 2016. – 352 с.
3. *Васильєв С. В.* Цивільний процес України : навч. посіб. 2-е вид., переробл. / С. В. Васильєв. – Х. : Еспада, 2010. – 456 с.
4. *Кілічава Т. М.* Цивільно-процесуальне-право : навчальний посібник / Т. М. Кілічава. – К. : Центр-учбової літератури, 2015. – 352 с.